

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 961

מסכת סנהדרין צ"ח - ק"ד ♦ פרה ג', ו' - ג', ט'

בס"ד, ב' חשון תשע"ח

השבוע בגליון

- ♦ האלף השביעי - לקראת איזה עולם אנו מתקדמים?
- ♦ עולם הבא, עולם הנשמות ותחיית המתים
- ♦ מדוע ילדות אינן חובשות כיפה?
- ♦ מה היא הקולא של ספק ברכות להקל

- ♦ גלגולי נשמות
- ♦ "צדיק ורע לו", מדוע?
- ♦ דור הולך ודור בא
- ♦ המנועות מברכת "הגומל" מחשש לגלגול נשמה

דבר העורך

צוואת הדגים המלוחים

שגרת החורף בעיצומה, חודשים ארוכים לפנינו, גשומים ואפוריים, ודומה כי הגיע זמנם של שני מכתבים מרתקים שנכתבו לפני עשרות רבות של שנים, לעלות על שולחננו.

הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקא, היה מספר על בחור בשם לייזר יודל, אשר למד בישיבת הלוסק, והיה מקבל תדיר מכתבים מאביו ובכולם מסר חד ונוקב: **"בני יקירי בכל עת שתלבט ותתחבט אם ראוי וכדאי להפסיק את הלימוד עבור דבר-מה, תכריע באופן הבא: הררה בכנות, כיצד היית נוהג לו היית יודע שהיום הוא יומך האחרון, ועוד מעט קט ייצא הכרוז... כפי שהיית נוהג באותו יום, כך נהג גם ביום רגיל, לכאורה, ושגרתך, כביכול."** הבה היה לימים ראש ישיבת מיר, הגאון רבי אלעזר יהודה פינקל, והאב, הלא הוא ה"סבא מסלבודקא", רבי נתן צבי פינקל.

על המכתב השני סיפר אחד מגדולי ישראל זצ"ל. היה זה בימי בחרותו. זמן לא רב לפני מלחמת העולם הראשונה פגש בו יהודי, ולאחר שיחה קצרה הלה גילה שהוא לומד בישיבה שבה לומד בנו, והוא שמח על כך כמוצא שלל רב. מייגע היה את מוחו זה זמן רב, כיצד יעלה בידו ליצור קשר עם בנו מחמדו, שח לבחור שנקרה בדרכו, והנה זימנה לו ההשגחה הפרטית שליח נאמן, שיעביר את המכתב היישר לתעודתו ללא נטילת אגורה שחוקה לכיס.

הרכיב האב הנרגש את משקפיו, התקין נייר כתיבה מגליל חום שהיה באמתחתו, שירבט בדחילו ורחימו מספר שורות עלי גליון, קיפלו בדייקנות ומסרו לידי הבחור, כדי שיתנו לבנו בישיבת ביאליסטוק. נטל הבחור את המכתב, טמנו בקפלי בגדיו והמשיך בדרכו.

בסוגייתנו אומר רב קטינא, כי "שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב, שנאמר, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". תרגומם המילולי של דבריו הוא, שעולמנו יתקיים ששת אלפים שנה, ולאחר מכן הוא ייחרב למשך אלף שנה (עיי' רש"י ד"ה "וחד חרוב"). עניינים אלו של סוף האלף השישי לבריאת העולם והדברים שיתרחשו לאחר מכן, נשגבים, רמים ונסתרים הם. במאמר זה ליקטנו מעט מדברי קדמונינו העוסקים בנושא זה. ראשונים רבים מפרשים את גמרתנו כפשוטה, שעם תום האלף השישי ייחרב עולמנו וישוב להיות תוהו ובוהו, ולאחר אלף שנות השממון יבנה עולם חדש (ראב"ד הל' תשובה פ"ח הל' ח', הר"ס"ג אמונות ודעות פ"א, כתבי רמב"ן ח"א עמ' קפ"ח). גמרתנו אף מבארת כי "מזמור שיר ליום השבת" נאמר על האלף השביעי לבריאת העולם, שבו יתקיים הפסוק (ישעיהו ב'יא) "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", היינו, שהקב"ה לבדו יהיה באותה תקופה. מעניין לציין, כי במדרש (אותיות דר"ע) מובאת דעה יחידה שהעולם ייחרב רק לאחר ששת אלפים ותשעים ושלוש שנה מבריאת העולם.

ישנם ראשונים המבארים, כי ההסטוריה של כדור הארץ לא תסתיים בחורבן שיתרחש באלף השביעי, אלא באלף השביעי ישוב עולמנו להיות כשהיה, וחוזר חלילה, היינו, לאחר ששת אלפי שנות קיום הוא ייחרב שוב, כפי ששנת השמיטה חלה אחת לשבע שנים. מחזור זה יתקיים במשך ארבעים ותשע אלף שנה, ולאחר מכן, בשנת היובל, בשנה החמישים אלף, ישוב העולם לתוהו ובוהו באופן סופי (עיי' ריקאנטי פר' בהר ור' חסדאי קרשקש אור ה' מאמר ד' סוף דרוש א, ובמאמר ג' כלל א, מחזור ויטרי סי' קל"ד, רבינו בחיי פרשת בהעלותך ועוד).

האם בהפוגות אלו, אחת לששת אלפים שנה, ימותו כל הברואים? בספר "מגיד מישירים" (פר' בהר עמוד ק"יא), המיוחס למרן רבי יוסף קארו, בעל ה"שולחן ערוך" וה"בית יוסף" כתב, כי אמר לו מגיד מן השמים שבאלף השביעי לא ייחרב העולם לגמרי אלא כח הטבע יחלש וליאזת יקרא חורבן. ובשל"ה הקדוש (מאמר בית דוד) כתב, כי החורבן יתבטא בכך שלא יירדו נשמות חדשות לעולם, אלא מאותם שחיו בששת אלפי השנה שקדמו לאלף השביעי.

אולם, הרדב"ז (שו"ת ח"ב סי' תתל"ט) כתב, כי אמנם לא יהא חורבן שיחזיר את העולם לתוהו ובוהו, אך העולם יהא חרב מכל חי.

הרמב"ן (כתבי הרמב"ן ח"א עמ' קס"ט, ועוד) מביא בשם המדרש שפירש את הפסוק (בראשית ב' ג) "ויברך אלקים את יום השביעי" - ברוך הקב"ה את העולם הבא, שמתחיל באלף השביעי. כלומר, באלף השביעי יתבטלו ענייני העולם הזה, ויתחיל העולם הבא.

לעילוי נשמת ראש ישיבת חכמי לובלין והוגה ומחולל הדף היומי

מרן הגאון רבי **מאיר שפירא מלובלין** זצוק"ל

נלב"ע ז' בחשון תרצ"ד

תנצב"ה

נר ה' נשמת אדם

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק פרי** ז"ל
ב"ר שמואל זינוול ז"ל

שהמשיך מורשת אבותיו להדפסת ספרי בית סוכטשוב וכן הפיץ במסירות את "מאורות הדף היומי" בארה"ב. נלב"ע ג' בחשון תשס"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי - בארץ ובארה"ב

צעילוי נשמת

האשה הצדקנית המחנכת

מרת **טשרנא טורק** ע"ה
ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל אשת יבלחט"א
הרב משה טורק נלב"ע ז' בחשון תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחי

צעילוי נשמת

הר"ר **פנחס נצר** ז"ל

בן יבלחט"א ר' אברהם צבי שיחי
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, התמסר רבות להקמת והפצת הדף היומי בג'יברלטר נלב"ע בחטף ביום ב' מר חשון תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י מערכת "מאורות הדף היומי"

פירוש מקורי מפרש המאירי (בהקדמתו לאבות), כי אין הגמרא מתכוונת לומר, שלאחר ששת אלפים שנה יחרב העולם, אלא שבאלף אחד מתוך ששת אלפי השנים יהיו צרות רבות ורעות, ולכן נקרא הוא עולם חרוב, והכוונה היא לאלף השישי!

על כל אלו, יש לציין את דעתו של הרמב"ם (מורה נבוכים" ח"ב פ' כ"ט, ועיי' בהל' תשובה פ"ח הל' ח' וכ"כ ספורנו דברים י"ד, וכע"ז בשו"ת רשב"ש סי' ג), כי עולמנו ימשיך לעמוד על תילו ולהתקיים, וכלל אין הוא עומד לפני חורבן, שהרי נאמר (קהלת א' ד), "והארץ לעולם עמדת". ואילו דברי רב קטינא בסוגייתנו, אינם אלא דעת יחיד.

דף צט/א כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלקים זולתך

עולם הבא, עולם הנשמות ותחיית המתים

פרקנו עוסק רבות בעתיד העולם ועתיד עם ישראל. בלומדנו פרק זה ראוי לציין שתי דעות ראשונים עיקריות בפירוש המושג "עולם הבא" ו"תחיית המתים".

בתקופה מסוימת בחייו, נדרש רבי משה בן מיימון, הלא הוא הרמב"ם, לכתוב את אגרתו המפורסמת "מאמר תחיית המתים", עקב שמועות שנפוצו בשמו במקומות שונים, שלדעתו, תחיית המתים אינה אלא משל. בתגובה, כתב הרמב"ם את מאמרו זה, בו הוא פורס את משנתו בהרחבה. טעות זו בהבנת דעתו נבעה ממחלוקתו החרפה על הדעה שרווחה בקרב רבים מן הראשונים בתקופתו ואף לאחריה, בהם גם הרמב"ן. עיקרה של מחלוקת זו היא, מהו "עולם הבא".

הרמב"ן - עולם הבא הוא בתחיית המתים: לדעת הרמב"ן (סוף שער הגמול), עיקר תכלית הנשמות הוא בעידן תחיית המתים. לדעתו, המתים שיקומו בתחיית המתים יהיו כאלו הנביאים אשר אינו זקוק לאכילה ולשתיה, וכדברי הראב"ד (הל' תשובה, פ"ח הל' ב'), "שהבורא ישים גוייתם חזקות ובריאות כגוית המלאכים וכגוית אליהו זכור לטוב".

לפי דעה זו, נשמת יהודי שנפטר מצוייה בעולם הנשמות, בגן עדן או בגיהנם, ואילו ה"עולם הבא" שאליו אנו מייחלים, יהיה בעידן תחיית המתים, אשר בו יחיו לנצח ומלאה הארץ דעה את ה'. [ועיי' פירוש ברטנורא במשנתנו].

הרמב"ם - עולם הבא הוא עולם הנשמות: אולם, הרמב"ם חלק על מהלך זה. לדעתו, "עולם הבא" הוא המקום שאליו הולכות נשמות ישראל לאחר הפרדותן מגוף בעליהן, כלומר, העולם הבא קיים כבר כיום. ואילו המתים שיקומו בתחיית המתים, לא יהיו בעלי גופים מופלאים ונדירים אשר אינם זקוקים לאכילה ולשתיה, ואף בני אלמוות לא יהיו, אלא בבא יומם הם ימותו.

לדבריו, תחית המתים אינה מותנית בביאת המשיח והיא יכולה להתרחש אף לפני ביאתו. דעתו זו של הרמב"ם, כי ה"עולם הבא" אינו העולם שלאחר תחיית המתים, אלא עולם הנשמות, הולידה את הטעות הנוראה כי הרמב"ם ביטל לחלוטין את עניין תחיית המתים.

השל"ה הקדוש (ח"א, מאמר "בית דוד") מציין, כי מנוסח תפילת "הכל יודוך" מוכח לכאורה כדעת הרמב"ם. בתפילה זו אנו אומרים, "אין ערוך לך ה' אלוקנו **בעולם הזה** ואין זולתך מלכנו לחיי **העולם הבא**, אפס בלתך גואלנו **לימות המשיח** ואין דומה לך מושיענו **לתחיית המתים**". לדברי הרמב"ם ש"עולם הבא" הוא עולם הנשמות, שקיים כבר מאז ומקדם, תפילה זו מסודרת היטב. תחילה מתייחסים לעולם הזה, לאחר מכן לעולם הבא. אחר אלו מתייחסים לימות המשיח ולתחיית המתים. לעומת זאת, לדעת הרמב"ן, הרי ה"עולם הבא" יתכונן בזמן "תחיית המתים" המוזכרת כבר לאחר מכן. השל"ה מסיים את דבריו, כי דעתם של חכמי הקבלה היא כדעת הרמב"ן, שהמתים שיקומו בתחיית המתים יחיו לנצח.

דף קא/ב שחלץ תפיליו בפניו

מדוע ילדות אינן חובשות כיפה?

סוגייתנו מספרת, כי מרדנותו של ירבעם בן נבט בשלמה המלך החלה בכך, שהוא חלץ את תפיליו בפני שלמה המלך. בכך הוא עמד בפני המלך בגילוי ראש, והביע זלזול בכבודו של המלך וערעור על סמכותו. בעבר, נהגו לחבוש מצנפת גדולה על הראש, וחליצת התפילין חייבה, איפוא, את הסרת כיסוי הראש, ומשום כך גם פסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' ל"ח סעי' י"א), שתלמיד לא יחלוץ את תפיליו בפני רבו. אולם, בימינו, אנו חובשים כיפות שהן קטנות באופן יחסי למצנפות, ואין צורך להסירן כדי לחלוץ את התפילין, ולדעת בעל ה"ברכי יוסף" (שם) יתכן, שרשאי התלמיד לחלוץ את תפיליו בפני רבו. להלכה כתב ה"משנה ברורה" (שם ס"ק ל"ו), כי יש להקל "אם מטה עצמו קצת לצד אחר וזהיר מלגלות ראשו בפניו". (עיי' "טור" ו"בית יוסף" ו"דרכי משה" ו"פרישה" טעם נוסף לאיסור חליצת התפילין בפני הרב). העיסוק בהלכות כיסוי הראש מעורר את השאלה, מדוע נוהגים ישראל קדושים, שגברים בלבד מכסים את ראשיהם מקטנותם, ואילו הנשים, אינן מכסות את ראשן עד נישואיהן? שאלה זו מקבלת משנה תוקף לאחר עיון במקורותינו בהם מבואר, כי כיסוי הראש משמש כביטוי לקבלת עול מלכות שמים. במה, איפוא, שונות הנשים מן הגברים?

מדברי הפוסקים עולה, כי מאחר שמנהג עובדי עבודה זרה לגלות את ראשם בעת תפילתם, כפי שנוהגים הנוצרים גם בימינו, תוקן, כי חובה לחבוש כיסוי ראש בשעת אמירת דבר שבקדושה ("שולחן ערוך" או"ח סי' צ"א סעי' ג), ואף במשך היום אין ללכת בגילוי ראש ("שולחן ערוך" או"ח סי' ב')

לא חלפו ימים רבים, ויושבי חלד התודעו לקולות הנפץ של מלחמת העולם השנייה. אבק שריפה מילא את חלל האויר, דרכים נחסמו, צירי תנועה נהרסו וכל הנתיבים היו בחזקת סכנה, יהודים נפוצו לכל עבר ותרב המהומה.

במשך שנים ארוכות שמה השליח הנאמן על המכתב שנמסר לידי, עדי יפגוש את הנמען. לאחר שמונה שנים התברר לו כי במקום מסוים יעלה בידו לפגוש את בנו של כותב המכתב, והוא שם את פעמיו לעבר המקום. כותב המכתב, שבלה מנדודים, נפח את נשמתו זה מכבר מצרות ומתלאות, ונקל לשער את ההתרגשות העצומה שאפפה את בנו עם הציפייה לקבלת המכתב. בני משפחתו הצעירה שזכה להקים, לא עצמו את עיניהם כל הלילה. שוב ושוב היה צובט בהתרגשות את לחיו של בנו הבכור הקרוי על שם אביו המנוח ודמעתו על לחיו. וכי קלה היא בעיניכם הדבר - קבלת דרישת שלום כתובה מהאבא נוחו עדן.

בבוקר בושש השליח לבוא, ומיודענו חש צורך עז לתת ביטוי לתחושות המעורבות המפכות בו, והוא שם את פעמיו לעבר בית מלאכתו של המסגר. כך יאה וכך יאה, סיכם עם נוות ביתו, למכתבו האחרון של אבא זכרונו לברכה. עמדו השניים, בלוויית בני המשפחה הדוממים, והתלבטו בין סוגים שונים של מסגרות גדלים וצורות, עד שנמנו וגמרו לרכוש מסגרת עץ בעלת שקעים ובלטות כגלי הים, זכר למכתב שעשה את דרכו אליהם בתלאות ובנדודים.

כעבור מספר שעות נשמעה הדפיקה המיוחלת על דלת הבית. המכתב הגיע. כשגופו חידודין חידודין, פתח הבן את המעטפה הבלויה, הוציא מתוכה נייר חום ועליו מספר שורות דייקניות, כתובות בעפרון גס בכתב ידו המסולסל של אביו האהוב כל-כך.

סבינו עמדו בני משפחתו והביטו בו בעיניים כלות. רעייתו עמדה הכן עם המסגרת, כדי לשמר את המכתב היקר מיד לאחר קריאתו, לכל יאונה לו כל רע. עיניו התרוצצו על פני השורות, מלה אחר מלה, שורה אחר שורה, והנה, הוא הופך את הדף, מביט בתקווה בציוד השני, וחוזר לראש הדף. "נו, מה הוא כתב", נשמעה משאלה סקרנית מפי אחד מאחיו שהוזעק למקום לרגל המאורע, אך מיודענו שתק, והמשיך לבהות במבוכה גוברת והולכת בשורות שפניו.

הוא בודאי הלל, סבר האת, חטף את המכתב מידי אחיו וקרא בקול את תכנו:

"הבן יקיר לי.

בבואך הביתה, רכוש נא בדרך ארבעה דגים מלוחים אשר אהבתי. אביך אוהבך."

הא לך צוואה...

בעת חגים ושמחה, רבים הם הכלים העומדים לרשותנו כדי להקנות לבנינו אחרינו ערכים חשובים. כבני מלכים אנו פותחים את חודש תשרי, קולות השופר מרעידיים את הלבבות, סממנים ותפוח בדבש מסייעים לתחושה המרוממת. יום הכיפורים, היום הקדוש, נחרת בלבבות הרכים, וחג הסוכות שבסיומו חג שמחת תורה, מלא גודש במאפיינים בולטים, החל בדיור בסוכה וכלה ברקידה עם ספרי התורה.

בימי שגרה שני מכתבים אלו יכולים לעמוד מול עינינו בעת שנשאל את עצמנו, איזה רושם היינו רוצים שילדינו יספגו על חיי היום-יום שלנו. היידעו ויבינו בנינו כי הדבר החשוב ביותר לאבא הוא השיעור הקבוע שלוש או יפנימו כי כל יומו של האב לא נועד אלא כדי לאפשר לו לעבור על העיתון בניחותא בסיומו של יום.

איש אינו מעלה בדעתו כי בעל מכתב הדגים המלוחים נהג שלא כיאות - מי מאיתנו אינו אוהב דגים מלוחים? מאידך גיסא, אי אפשר להשקט את המחשבה המנקרת: 'לו רק היה יודע האומלל כי זהו מכתבו האחרון...'

זה נראה פשוט מידי, אבל זו המציאות. דווקא הפעולות השגרתיות, לא אלו הנדירות והמיוחדות,

סעי' ו'. והנה, כידוע, הקפדת הנוצרים ושאר עובדי עבודה זרה לגלות את ראשיהם בעת תיפלתם, היא דווקא כלפי הגברים, אך כלפי הנשים, אדרבה, הם מקפידים שיכסו את ראשיהן. ממילא, מובן מדוע גברי ישראל בלבד הקפידו לכסות את ראשיהם, ולא הנשים, אשר אדרבה, לא כיסו את ראשיהן, שלא להידמות לנשות עובדי עבודה זרה (עיי' ט"ז או"ח סי' ח' ס"ק ג', חידושי "חתם סופר" נדרים לב/ו ו"ציץ אליעזר" ח' י"ב סי' י"ג). [עיי' עוד בנושא כיסוי ראש בספר "מאורות הדף היומי" כרך ג' עמ' קמ"ח].

דף קב/א כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזול

מה היא הקולא של ספק ברכות להקל

"אמר רב חנינא בר פפא, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גזול להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל". מה עניין כנסת ישראל לאכילה בלא ברכה? מבאר רבינו בחיי (דברים ח/ו), כי הקב"ה הוא מקור כל הברכות, ואם כן התועלת בברכת האדם אינה צורך גבוה אלא צורך הדיוט. ולכן, כאשר אדם מברך טרם אכילתו, הרי הוא מעיד בכך על השגחת הקב"ה המכין מזון לכל בריותיו כדי שיחיו, ובזכותם התבואה והפירות מתברכים ומתרבים. ואילו הנהנה ואינו מברך, גורם, כביכול, למיעוט השגחה, וכתוצאה מכך מתמעט יבול הפירות והמזון בעולם. לפיכך, "כאילו גזול לקב"ה ולכנסת ישראל"...

"סב"ל": ידוע לכל הכלל הנוהג בהלכות ברכות, והמכונה "סב"ל" בפי הפוסקים, היינו, ספק ברכות להקל. טרם נרד לפרטיו של כלל זה, נציין, כי הוא אינו מופיע בתלמוד, כי אם בראשונים. אף שמשלשון כלל זה "ספק ברכות להקל" משמע כי יש לנהוג לקולא, נחלקו הראשונים בהלכה זו. לדעת הרמב"ם (הל' ברכות פ"ד הל' ב'), אדם שמסתפק אם כבר בירך "המוציא לחם מן הארץ", אינו צריך לחזור ולברך, מפני שברכה זו אינה מן התורה, כי אם מדרבנן, וספק דרבנן לקולא.

לעומת זאת, לדעת ר"י (ברכות יב/א תוד"ה "לא לאתויי חמרא"), המסתפק אם בירך "המוציא לחם מן הארץ" או לאו, חייב לברך טרם אכילתו. האם הוא חולק על הכלל שספק ברכות להקל? הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל בהגהותיו על הש"ס (שם) מפנה את הלומד לחידושי המהרש"א המבאר, כי ר"י אינו חולק על כלל זה ש"ספק ברכות להקל". אלא, שיש להבדיל בין ברכת המצוות, לברכת הנהנין. שכן, אמנם, כאשר מתעורר ספק בברכת המצוות, יש לקיים את המצווה ללא ברכה. אולם, כמובא בסוגייתנו ובמקומות אחרים בש"ס, אסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה. ואם כן, המסתפק לגבי ברכת הנהנין אם בירך אם לאו, אינו רשאי לאכול, שהרי מספק אסור לגזול. לפיכך, אין ברכתו נחשבת לברכה לבטלה, משום שהוא נזקק לה כדי שיוכל לאכול את לחמו.

אמנם, להלכה נפסק כדעת הראשונים, ש"ספק ברכות להקל" נאמר גם לגבי ברכות הנהנין ("שולחן ערוך" או"ח סי' קס"ז סעי' ט' וסי' ר"ט סעי' ג'). אלא, שסברתו של ר"י, שמאחר שאין ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה, אין לאכול מאכל שאין ניתן לברך עליו, לא נדחתה לגמרי, והיא משמשת כבסיס להלכה הבאה. נפסק להלכה (עיי' "שולחן ערוך" או"ח סי' קע"ד סעי' ד' וסעי' ז'), כי אדם העומד במצב של ספק ברכה, ובאפשרותו לגרום לעצמו חיוב מחודש וודאי בברכה זו, יעשה זאת. כגון, המתעתד לשתות מים ואינו זוכר אם כבר בירך "שהכל נהיה בדברו" אם לאו, ייצא מביתו ויגרום ל"הפסק" בין ברכתו הראשונה לשתיתו לאחר מכן, וכך יתחייב מחדש בברכה באופן מוחלט. לכאורה, בכך הוא גורם לעצמו לברך "ברכה שאינה צריכה". אולם, מאחר שלפני יציאתו מביתו הוא היה במצב של "ספק נהנה מן העולם הזה בלא ברכה", אין יציאתו מביתו נחשבת כפעולה הגורמת לברכה שאינה צריכה, שהרי הוא זקוק לה כדי שלא ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה. [דין זה קיים גם בספק ברכת המצוות, משום שעדיף לקיים מצווה עם ברכה. עיי' ספר "זאת הברכה", בירור הלכה סי' כ"ט].

מובן מאלינו, כי אדם שיכול להיפטר מן הספק על ידי שמיעת הברכה מאדם אחר שיוציאו ידי חובתו, עליו לעשות כן, ואין לו לסמוך על הכלל ש"ספק ברכות להקל" ("משנה ברורה" סי' קס"ז ס"ק מ"ט). לקראת סיום, ראוי להדגיש, כי "ספק ברכות להקל" מתייחס לאדם שנקלע לספק, אך לכתחילה, לא יכניס אדם את עצמו לספק ברכה. וכגון, הרוצה לשתות כמות מים, וספק לו אם יש בה שיעור המחייב ברכה אחרונה, יוסיף מעט מים כדי להתחייב בברכה וודאית, ולא יכניס את עצמו למצב של ספק ועל ידי כך ייפטר מן הברכה מחמת הספק ("שולחן ערוך" סי' ר"י סעי' א'. ע"ע "זאת הברכה" שם סי' ל'). כאמור, האוכל בלא ברכה, לא זו בלבד שלא קיים מצווה, אלא אף עבר על איסור. לפיכך, פסק ה"משנה ברורה" (סי' ס"ב ס"ק ט') שאסור לאדם לשתות בבית המרחץ במקום בו לא ניתן לברך. שכן, לו היתה הברכה מצווה בלבד, מותר היה לו לשתות שם, מאחר שלא ניתן לקיים את המצווה במקום זה. אולם, מאחר שהשותה במקום זה גם עובר על איסור, ממילא, אין לו לשתות בבית המרחץ.

דף קה/א הוא בעור הוא כושן רשעים הוא לבן הארמי

גלגולי נשמות

עוד מימי קדם נושא גלגול הנשמות, השייך לענף הקבלה, ריתק אליו בני אדם מכל המגזרים. רבי לוי בן חביב (שו"ת מהר"ב סי' ח') מצייץ, "כי בעונותי עדיין לא זכיתי לחכמה הזאת, יען כי לא ניתן לאדם רשות להבין בה מעצמו ולחקור עליה, אלא כשמה כן היא, שצריך שיקבל אותה מרוב שקבל גם הוא". הוא מוסיף ומתאר את הדעות בנושא זה, וחותם: "יש כת אחרת גדולה מאד מחכמי ישראל המאמינים, וכולם כתבו עליה כי היא אמונה אמיתית ועיקר מעיקרי התורה... וכולנו

הן התלם של הדור הבא בעקבותינו. פעולותינו אלה, הרי הן כסממני דרך לצועדים אחרינו, ומוטל עלינו ליצור את הרושם הנכון, האמיתי, על ידי פעולה עקבית, בלתי מתפשרת, של קביעת עיתים לתורה. יום יום, יום יום. שאם לאו, נשאיר אחרינו את צוותה הדגים המלוחים...

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף צח/א ציון במשפט תפדה

התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי

מלבד גדולתו העצומה בתורה של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבה של ירושלים, אף היה יפה כוחו בגימטריאות קולעות. אחת מהן מתייחסת לפסוק שלפנינו: "ציון במשפט תפדה" בגימטריה - "תלמוד ירושלמי", "ושביה בצדקה" בגימטריה - "תלמוד בבלי"!

זכות הלימוד בתלמוד הבבלי ובתלמוד הירושלמי תפדה ציון וישונו הגולים לביתם.

לעילוי נשמת

ה"ר **דוד מונדרר** ז"ל

ב"ר יחזקאל ז"ל נלב"ע ג' בחשוון תשס"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ד"ר **נעים דיין** ז"ל

בן שמחה ע"ה נלב"ע ז' בחשוון תשס"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י אשתו **דוריס דיין** תחי

לעילוי נשמת

ה"ר **אברהם חיים קוט** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל נלב"ע ז' בחשוון תשל"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו

פנחס צבי יוסף מרדכי קוט שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פאני שפילברגר** ע"ה

(לבית שפרר) ב"ר נפתלי דב ז"ל

נלב"ע ז' בחשוון תשמ"ז **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת אבי מורי החזן

ה"ר **שבתאי בראון** ז"ל

ב"ר עקיבא הלוי ז"ל נלב"ע א' מרחשוון תשמ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו החזן

ה"ר **יחזקאל בראון** הי"ו - מלבדו אוסטריה

אנחנו מחוייבים לשמוע דברי אלו האחרונים, ולהאמין האמונה הזאת בלי שום פקפוק וספק כלל. "צדיק ורע לו", מדוע? הרמב"ן (בפירושו לספר איוב פ' ל"ג) אף מרמז כי "צדיק ורע לו", המהווה את הציר עליו נסוב ספר איוב ובו דנו גדולי הדורות, נעוץ בעובדה, שלגלגוליו הקודמים של הצדיק יש השפעה רבה על מצבו בגלגולו הנוכחי (עיי' כתבי הרמב"ן ח"א עמ' ק"א ועיי' שו"ת "תורה לשמה" סי' תנ"ח). **גלגולה של נשמה:** ראייה מעניינת לתורת הגלגולים הוכיחו מסווגייתנו. גמרתנו אומרת: "הוא בעור, הוא כושן רשעתיים, הוא לבן הארמי". היינו, לבן הארמי, בעור אבי בלעם וכושן רשעתיים [מלך ארם, ששעבד את ישראל בימי שפוט השופטים, ראה שופטים ג/ח] הם אדם אחד, שכינויו השתנו לפי המאורעות שהשתתף בהן. הכי כן, חותנו של יעקב אבינו ע"ה האריך ימים עד ימי שפוט השופטים? אין זאת, מבארים היעב"ץ וה"זקוקין דנורא" (מובא ב"עץ יוסף" כאן), אלא שנשמתו של לבן הארמי שבה והתגלגלה בבעור אבי בלעם ובכושן רשעתיים.

דור הולך ודור בא: רמז נאה לתורת הגלגולים מציין רבי יוסף חיים בספרו "תורה לשמה" (שם), מדברי שלמה המלך (קהלת א/ד) "דור הלך ודור בא". לכאורה, היה עליו לומר, דור בא ודור הולך. אלא, לפי שנשמות הדור הבא התגלגלו אליו מן הדור הקודם, לכן, תחילה דור הולך, ובנשמותיהם מגיע הדור בא... בעל "ערבי נחל" (פ' ניצבים) עוסק בשאלה מעניינת. מדוע מלך שלמה המלך על כל העולם כולו ואף על החי ועל הצומח (עיי' תרגום שני על מגילת אסתר, פ"א), בעוד דוד אביו, ואף משה רבינו, לא מלכו אלא על ישראל בלבד. אין זאת, הוא כותב, אלא משום שעד לתקופת שלמה המלך, קיננה נשמה חדשה בכל יהודי שנולד. אולם, מתקופתו ואילך, החלו הנשמות להתגלגל ולבוא לעולם הזה, וכך אירע שנשמות ישראל התגלגלו גם בקרב הנכרים ואף בגופם של בעלי חיים וגם בצמחים וכדומה. ומאחר שהובטח לשלמה המלך שימלוך על כל ישראל, נוצר הצורך להמליכו על כל העולם, כדי שגם אותם גלגולים יהיו נתונים למרותו.

המנעות מברכת "הגומל" מחשש לגלגול נשמה: מעניין לציין השלכה הלכתית הנובעת מתורת הגלגולים. המהר"ם מינץ (שו"ת סי' י"ד) פסק, כי האב אינו רשאי לברך "הגומל לחייבים טובות" לאחר שבנו הקטן החלים ממחלה, זאת, למרות שבנים לוקים בעוונות אביהם [ומשום כך מברכים "ברוך שפטרני מעונשורי", מאחר שיתכן שהבן לקה עקב דברים שאירעו עמו בגלגולו הקודם, ואביו כלל אינו "חייב" במקרה זה.

תינוק שקרא "שמע ישראל": ונסיים בסיפור שמביא הסטייפלער זצ"ל על מוהר"א ממדינת ז"ל, שלא האמין בתורת הגלגולים עד שראה ילד בן חצי שנה שחלה וגסס, ובשעת גסיסתו קרא "שמע ישראל" ויצאה נשמתו ב"אחד!" ("חיי עולם" פ' י"ב).

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

חדש! מסכת מכות - שבועות

עם מאורות המשנה - משניות מבוארות
כולל מסכת פרה

הדפסה מהודרת, אותיות מאירות
עיניים, צבע ייחודי להקלת הלימוד

מאורות ההלכה - הלכה לכל יום

חדש!

להזמנות: 1-700-500-151